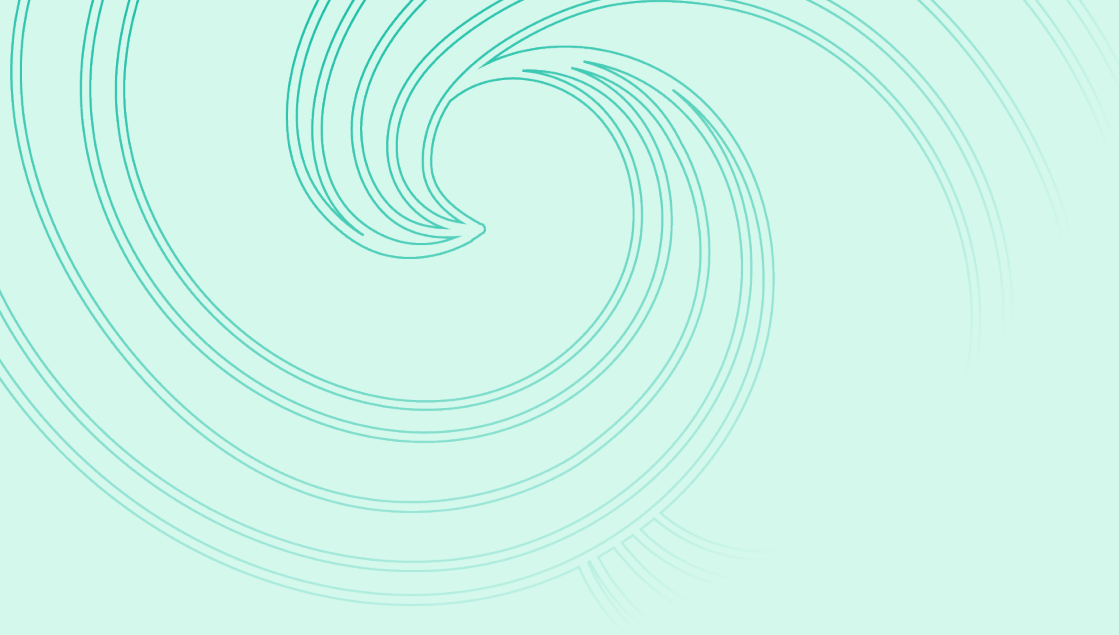

Tauvimate ni Ivi (CKD)

A large, stylized teal spiral graphic that starts from the top left and curves around towards the center, filling the upper half of the page.

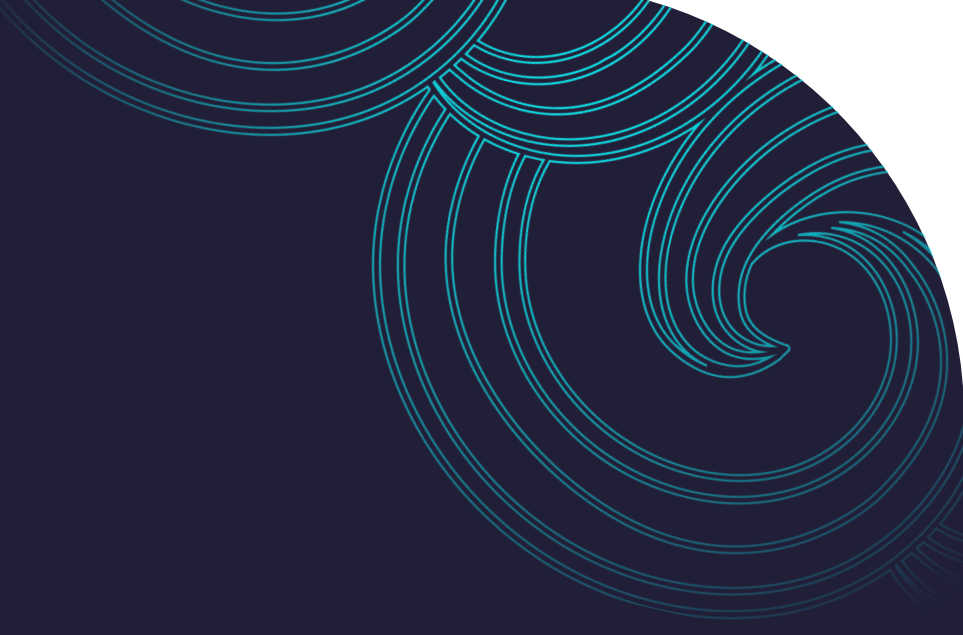
Na cava e cakava na ivi?

E rua na nomu ivi. Erau toka e ruku ni saresaremu, ena yasana ruarua ni nomu suitu kei na daku ni ketemu. O rau na nomu ivi e sinai tu ena veisala lalai ni dra e dau drodro kina na dra me tavuloni ka vakasavasavataki.

Era vakadeitaka ni na tiko ga ena dra na kakana bulabula kei na wai vinaka, qai biu tani na waica se waiduka ena gauna ni suasua (pee). Na dra e vakasavasavataki qai tavuloni oti, ena qai drodro kina vo ni yagomu me rawa ni cakacaka vinaka tiko ga kina na veigacagaca ni yagomu. E veivuke tale ga na ivi ena kena lewa na ivakarau ni dra, ka bulia tale ga na sela ni dra damudamu (red blood cell).

Na cakacaka vinaka ni ivi e dusia na vinaka
ni cakacaka ni nomu ivi. Ke lailai na cakacaka
ni nomu ivi, e kena ibalebale ni sa vakaleqai
na nomu ivi qai sega ni cakacaka vinaka me
vakataki ira na ivi bulabula.

Na cava beka na mate ni ivi se (CKD)?

Na mate ni ivi (CKD) e dua na ituvaki ni kena vakacacani na ivi qai sega ni cakacaka vinaka.

E sega ni rawa ni vakavinakataki na vakacacani ni nomu ivi, ia e rawa ni vakaberaberataki qai lewai vinaka. E dau vakavuna vakalevu na vakacacani ni ivi kei na CKD na matenisuka kei na tubu ni dra (hypertension). E so tale na mate e rawa ni vakavuna na CKD.

**Ke o tauvi matenisuka se tubunidra ka kunei
talega vei ira na lewe ni nomu vuvale na mate
oqo, e bibi mo dau raici vuniwai me baleta na
ituvaki ni nomu ivi.**

Na mate ni ivi (CKD) e dau yaco vakamalua. Ena sega ni laurai e dua na veisau ena imatai ni gauna, ia ni sa ca tiko ga na ituvaki ni ivi, ena laurai na wawale, katakata, tauvimate, sega ni kania na kakana e dodonu me kania, katakata, vuvuce na yavana se qeteqete ni yavana, se suasua vakaveitarataravi – vakauasivi ena bogi.

Au na kila vakacava niu tauvi CKD?

Me kilai ke o tauvi CKD, ena caka e vica na vakadidike vakavuniwai me laurai kina na cakacaka ni nomu ivi:

1. Me laurai na ivakarau ni dra (BP):

Na kena tubu na ivakarau ni dra (BP) e rawa ni dusia ni vakaleqai tiko na ivi.

2. Dikevi ni dra:

Ena taurai e dua na iwase lailai ni nomu dra me kilai kina na cakacaka ni nomu ivi ena rua na sala:

→ Na creatinine e vu mai na masela ni yago kei na dua na waica e vu mai na yagoda, qai dau kauta tani mai na yago na ivi. Ke levu na creatinine ena nomu dra, e rawa ni kena ibalebale ni sega ni cakacaka vinaka tiko na nomu ivi.

→ Na eGFR e vakaraitaka na vinaka ni kena vakasavasavataki na dra ena nomu ivi. Ke lailai na eGFR, e vakaraitaka ni sega ni vinaka tiko na cakacaka ni nomu ivi.

3. Na vakadikevi ni suasua (pee):

Ena vakadidike qo, o na suasua ena dua na tavaya qai vakadikevi. Ke bulabula vinaka na ivi, ena tiko ga ena dra na veika bibi me vaka na protein, ia ke levu tale ga na protein ena nomu suasua, e kena ibalebale ni sega ni cakacaka vinaka tiko na nomu ivi. E vakatokai oqo me proteinuria.

E rawa ni kerea o vuniwai me caka vei iko e vica na mataqali vakadidike ni suasua me laurai kina na protein:

→ Na vakadikevi ni nomu suasua (pee) ka vakayagataki kina na dipstick me laurai kina na protein, suka, kei na dra.

- Na vakadidike ni suasua ACR e dau kumuni ena mataka lailai, baleta ni donu vinaka kina na ka e laurai ena levu ni protein e tiko ena suasua (pee). E uasivi cake oqo mai na kena vakayagataki na dipstick.
- Na MSU (mid-stream urine) e vakayagataki ni kumuni na suasua (pee) ena veimama ni gauna o suasua kina me rawa ni laurai kina na kena drodro cala tiko kina na sela damudamu kei na sela vulavula ni dra mai na ivi. Ke vinaka tiko na cakacaka ni nomu ivi, ena tiko ga ena nomu dra na sela damudamu kei na sela vulavula, ena sega ni laurai ena nomu suasua.

Ke via kila e levu tale na ka o nomu vuniwai me baleta na nomu ivi, ena rairai taroga tale mai:

- 4. Ilovi vakavuniwai ni radiology (na iyaloyalo ni nomu ivi):**
De dua ena caka vei iko na vakadidike ni ivi ena ultra-sound se CT scan me laurai kevaka edua na leqa ena nomu ivi.
- 5. Seleti ni ivi:**
Ke gadrevi, ena rawa ni tuvanaka e dua na vuniwai e kenadau ena ivi me caka e dua na biopsy. E dau kau tani e dua na tiki lailai ni nomu ivi qai dikevi ena dua na misini lalai (microscope). Ena kilai kina na ka e vakaleqa tiko na nomu ivi, ena rawa ni laurai kina na veiqaravi vinaka duadua ena veiganiti.
- 6. Me caka tale e so na vakadidike ni dra.**

E rawa ni tarovi na CKD?

E dina ni sega ni rawa ni wali vakadua na CKD, ia e bibi me kilai totolo na vakacacani ni ivi kei na kena tiko bulabula, me rawa ni vakalailaitaki se tarovi kina na vakacacani ni ivi (CKD).

E tiko eso na ka o rawa ni cakava kei na nomu timi ni veiqaravi vakavuniwai mo vakaberaberataka kina na mate na CKD, okati kina:

- ✓ Me kua ni tubu vakalevu na ivakarau ni dra, me vakalailaitaki na kena tubu
- ✓ Me vinaka tiko ga na ivakarau ni mate ni suka kei nai vakatagedegede ni ni suka e kunei ena dra
- ✓ Taura na memu wainimate me vaka e vola mai vakavuniwai
- ✓ Gunu waidroka, se gunuva eso tale na wai ni gunu
- ✓ Kania na kakana bulabula
- ✓ Me tiko ga na ivakarau ni bibi ni yago se me vakalailaitaki na bibi ke gadrevi
- ✓ Mo yavavala ena veisiga, toso vakawasoma, qai o vakalailaitaka na dabe

Ke o via kila e levu tale na ka, veitaratara kei na nomu vuniwai se nasi, se veitaratara kei na **Kidney Health NZ** ena **kidney.health.nz**

- ✓ Me laurai wasoma nai vakarau ni nomu dra mai vei nomu vuniwai se nasi, me caka tale ga na vakadidike ni dra kei na suasua
- ✓ Me vakalailaitaki na nomu gunu yaqona ni vavalagi ka saga mo kua ni gunuva ena rua na siga ena veimacawa
- ✓ Biuta na vakatavako ke o dau vakatavako
- ✓ Kua ni gunuva na wainimate e rawa ni vakaleqa na ivi, me vaka na wainimate e sega ni vaka na steroid ka dau vakalailaitaki kina na mosi
- ✓ Tukuna vua na vuniwai se nasi ni o tauvimate baleta ni rawa ni vakaleqa na nomu ivi na tauvimate ka qai vakadredretaka na nomu bulabula tale (see 'Sick Day Advice')

Ke o via kila e levu tale na ka, veitaratara kei
na nomu vuniwai se nasi, se veitaratara kei na
Kidney Health NZ ena kidney.health.nz

Kidney Health
New Zealand [Tākihi Hauora Aotearoa](https://kidney.health.nz)

0800 543 639
kidney.health.nz